

**DE TROPISCHE ZOETWATERSLAK MELANOIDES TUBERCULATUS
(MÜLLER, 1774) BLIJVEND IN NEDERLAND?**

door

A. bij de Vaate

Vorig jaar vroeg een collega mij waar hij in Nederland korfmosselen zou kunnen vinden die niet al te zeer werden beïnvloed door de kwaliteit van het Rijnwater. Een lastige vraag, niet omdat het moeilijk is om korfmosselen te vinden, maar omdat zo ongeveer driekwart van ons oppervlaktewater in zekere mate door Rijnwater wordt beïnvloed. Toevalligerwijs had ik echter enige tijd daarvoor gehoord dat korfmosselen waren aangetroffen in het Twenthekanaal bij Hengelo. Ik adviseerde hem dan ook daar eens te gaan kijken, wat op 26 augustus 1992 gebeurde. Groot was mijn verrassing toen bleek dat hij er niet alleen de Aziatische korfmossel *Corbicula fluminea* en de toegeknepen korfmossel *C. fluminalis* levend had aangetroffen, maar eveneens de tropische zoetwaterslak *Melanoides tuberculatus* (fig. 1). Dit slakje is in ons land een algemeen bekend aquariumdier. Zeker is dat ze met tropische vissen uit warmere streken worden aangevoerd (Meeuse & Hubert, 1949). Aangenomen mag worden dat ze hoofdzakelijk in ons oppervlaktewater terecht komen door activiteiten van aquariumhouders. Om hun bakken te kunnen vernieuwen wordt de levende have die daar dan nog in zit soms grootmoedig de "vrijheid" (her-)geven. Een malacoloog kan zo nog eens voor verrassingen komen te staan. Zo vertelde ons medelid Bert Jansen me dat hij op 27 aug. 1963 een aantal lege schelpen van *M. tuberculatus* had aangetroffen in een sloot in de omgeving van Kotten, een plaatsje in de Achterhoek tussen Winterswijk en de Duitse grens. Daar zou je niet direkt tropische zoetwaterslakken verwachten!

De bemonsteringen in het Twenthekanaal werden uitgevoerd met een bodemhapper tegenover een warmwaterlozingspunt van Akzo-chemie (fig. 2). In één hap werden 526 levende exemplaren aangetroffen. Een enorm aantal aangezien met elke hap slechts 225 cm² bodemoppervlak werd bemonsterd. In november van datzelfde jaar werd wat nauwkeuriger gekeken. De meeste slakjes werden toen aangetroffen langs de tegenoverliggende oever. Het maximale aantal aangetroffen dieren per hap bedroeg toen zelfs 1247. Omgerekend dus het onwaarschijnlijke aantal van zo'n 55 duizend per m²!

Het leek ons aardig om te kijken wat de invloed was van de winter op de overleving van deze tropische zoetwaterslak. Akzo-chemie is een continubedrijf, zodat ook tijdens de wintermaanden voortdurend warm water wordt geloosd. In maart 1993 voerden we opnieuw een bemonstering uit. Het resultaat was wat teleurstellend: in de acht bodemmonsters die werden genomen vonden we uitsluitend lege schelpen. Opnieuw vonden we de meeste schelpen langs de oever tegenover het lozingspunt.

Nu is een aantal van acht bodemmonsters wel erg weinig om de eventuele aanwezigheid van levende *M. tuberculatus* te kunnen vaststellen, zeker als er een verhoogde mortaliteit is opgetreden. Vandaar ook dat we na deze bemonstering besloten nog één keer, na de zomer van 1993, te gaan kijken. Een mogelijk sterk gedecimeerd populatie die we in maart 1993 wellicht over het hoofd hadden gezien zou dan in de zomer weer kunnen zijn toegenomen, zo was ons

uitgangspunt. En in september 1993 was het inderdaad weer raak. Opnieuw vonden we weer levende exemplaren van *M. tuberculatus*, zij het in veel geringere aantallen dan in november van het jaar daarvoor. Slechts in twee van de in totaal acht bodemonsters werden ze aangetroffen met een aantal van 31 levende dieren als maximum. Echter aangetoond werd dat, waarschijnlijk door de relatief hoge watertemperatuur tegenover het warmtelozingspunt, voor *M. tuberculatus* een refugium is ontstaan waarin tenminste een deel van de populatie een moeilijke periode, zoals de Hollandse winter, kon doorstaan.

Mocht u naar aanleiding van deze korte bijdrage ter plekke eens polshoogte willen gaan nemen, dan zou u mij een groot plezier doen als u mij uw ervaringen zou willen meedelen (mijn adres is: Oostrandpark 30, 8212 AP Lelystad). Overigens, een uitgebreider verhaal over deze vondst treft u te zijner tijd aan in *Basteria* (Bij de Vaate, et al., in druk).

Rest mij tenslotte nog Rob Moolenbeek te bedanken voor zijn hulp bij het determineren van *M. tuberculatus* en Bert Jansen voor het vervaardigen van het bijgaande kaartje.

Summary

The occurrence of the tropical freshwater snail *Melanoides tuberculatus* in the Twenthe canal in the vicinity of Henglo (Province of Overijssel, The Netherlands) was monitored during the period August 1992 - September 1993. The species lived in a cooling water discharge plume which appeared to be a refugium for this thermophilic animal during the winter period.

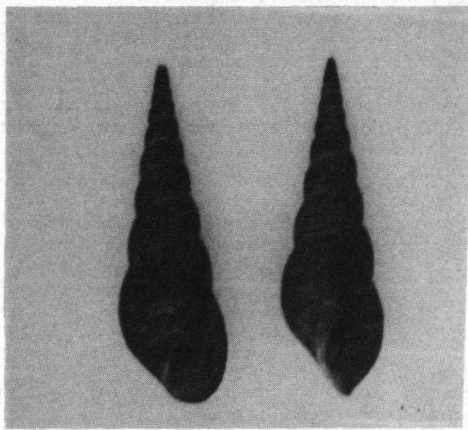
Literatuur

- Meeuse, A.D.J. & B. Hubert, 1949. The mollusc fauna of glasshouses in the Netherlands. *Basteria* 13 (1-3): 1-44.
- Vaate, A. bij de, A. Naber & P.J. den Besten, (in druk). Population dynamics of *Melanoides tuberculata* (Müller) (Gastropoda: Prosobranchia: Thiaridae) near a cooling water discharge in the Twenthe Canal (The Netherlands). *Basteria*.

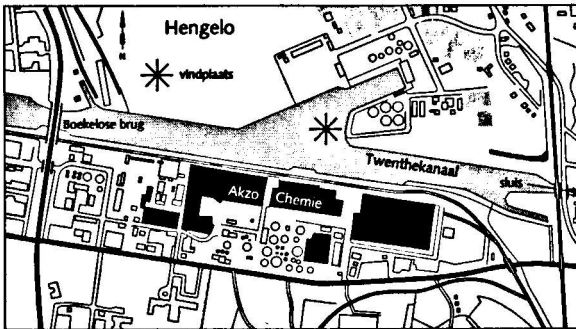
Naschrift redactie: Als aanvulling op bovenstaand artikel is wellicht het volgende nog interessant om te vermelden. Tijdens een samen met de heer T. Denters (Amsterdam) gehouden plantenexcursie langs de dijk van het Noordzeekanaal, werden in mei 1983 enkele zeer verse exemplaren van *M. tuberculatus* aangetroffen in aanspoelsel in de omgeving van de veerpont naar Velsen. Ook tijdens een later bezoek in 1989 werd hier nog een (oud) huisje aangetroffen. Het is dan ook niet uitgesloten dat de soort ergens in de directe omgeving van IJmuiden voorkomt, mogelijk eveneens in de omgeving van een warmwaterlozingspunt van één der in de omgeving gevestigde industrieën.

R.H. de Bruyne

Figuren behorend bij: Bij de Vaate, De tropische zoetwaterslak *Melanooides tuberculatus* blijvend in Nederland?

Figuur 1. Twee schelpen van *M. tuberculatus*, de linker heeft een hoogte van 28 mm.

Figuur 2. Vindplaats van *M. tuberculatus* in het Twenthekanaal.